

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

SZMATKA

◆ ◆ ◆
O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

Słowo SZMATKA to oczywiście zdrobnienie od SZMATA. SZMATA natomiast jest dawnym, młodszym o 100 lat, żeńskim odpowiednikiem męskorodzajowego wyrazu SZMAT. Dzisiaj mówimy już tylko SZMAT czasu, SZMAT drogi, SZMAT życia w znaczeniu 'duży kawał czasu, drogi, życia'. To znaczenie właściwe jest rzeczownikowi SZMAT już od XVI w., ale w XVII w. SZMAT używany jest również w znaczeniu 'szmata'. W tym samym czasie - dla odróżnienia znaczeń - powstaje żeńska SZMATA. Wyrazy przez jakiś czas współwystępują jako synonimy, po czym SZMATA odbiera SZMATOWI swoje znaczenie i od tej pory każdy z wyrazów funkcjonuje oddzielnie: SZMATA jest tylko 'kawałkiem oderwanej tkaniny, służącym do ścierania, wycierania, czyszczenia', a SZMAT - 'kawałkiem czegoś: czasu lub przestrzeni, dawniej także: dużym kawałkiem czegokolwiek'. Od męskiego SZMATU powstały - niezachowane już, bo nieużywane - zdrobnienia SZMATEK i SZMACIK (np. szmatek chleba, sera, mięsa; szmacik lasu, ugoru, pola), a od żeńskiej SZMATY - do dziś używana SZMATKA. Cała rodzina wyrazowa pochodzi od nieistniejącego, niezachowanego, wspólnego wszystkim językom słowiańskim czasownika niosącego znaczenie 'rozrywać na kawałki, odrywać, rozdzierać'.